

İSVEÇ CİMNASTİĞİNİN DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Mehmet ACET* – İbrahim YILDIRAN**

ÖZET

Bu çalışmada, cimnastiğin tarihi gelişimi ele alınarak günümüze kadar getirilmiştir. Bu aşamada aletli (Alman usulü), aletsiz (İsveç usulü), cimnastiğinin doğuşu, Türkiye'ye gelişi, öncüleri ve faydalarından bahsedilmiştir. Ayrıca Alman cimnastiği ile İsveç cimnastiği arasındaki fark ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna bağlantılı olarak, İsveç cimnastiğinin Türkiye'ye gelişi, uygulanışı ve öncüleri ile savunucuları hakkında bilgi verilmiştir.

Sonuç olarak, İsveç cimnastiğinin belli dönemler arasında, Alman cimnastiğine göre daha çok taraftar bulduğu anlaşılmaktadır. İsveç cimnastiğinin, vücut üzerinde olumlu değişikliklere neden olduğu, vücudu güzelleştirdiği ve vücut üzerinde rehabilitatif etki yaptığı görüşü hakimdir. Dolayısıyla, Selim Sırrı Tarcan'ın, İsveç cimnastiğini bu özelliklerinden dolayı ülkemizde diğer cimnastik akımlarına karşı savunduğu ve yaygınlaştırdığı söylenebilir.

* Arş. Grv. Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü - Kutahya
** Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu - Ankara

1. GİRİŞ

Uygulanması heyecan veren, seyretmesi ise heyecan uyandıran, yaşadığımız modern çağa çok uygun olan ve vücudun doğal hareketlerini kullanarak bütün kasların çalışmasını sağlayan, böylece izleyenlere sanat tadı veren cimnastiğin, bir spor ya da atletik bir olay olarak kavranması oldukça güçtür.(7) Çünkü spor denilince kişinin bir kişiye veya bir takımın diğer bir takıma karşı yapmış olduğu mücadelesi ya da atletizmde olduğu gibi atletlerin zamana karşı birbirleriyle yarışmaları, yüksek bir çıtadan geçebilmeleri ve metreyle ölçülebilen bir mesafeyi uzun olarak atlamaları akla gelir. Bütün bunların hepsinde kimin kazandığı anında seyirciler tarafından açıkça anlaşılmaktadır. Bu durumda kişi veya takım, karşısındakinin kazanmaması için büyük mücadeleler vermektedir. Futbol ve güreş gibi spor branşlarında ve hatta tenis, voleybol, badminton ve masa tenisinde olduğu gibi rakibin sahasına girmeden yapılan hücum ve savunma uygulamalarının yer aldığı spor dallarında bile açıkça kendini göstermektedir.

Ancak, sadece cimnastik branşında rakibin hareket ve davranışları ile iç içe olma durumu yoktur. Aynı zamanda ona karşı verilen mücadelenin ayırt edilebilme zorluğu da vardır. Burada doğal olarak, sporcunun kendisi ile yaptığı mücadele söz konusudur ki bu mücadelede cimnastikçinin çok zor hareketlerden oluşan bir seriyi son derece hatasız, kusursuz ve akıcı bir şekilde tamamlamak için, vücudunu kontrol altında tutabilme becerisi beklenir. Bu becerinin gelişimi de yıllar boyu süren bir çalışmayı gerektirmektedir. (9) Asıl araç fiziksel uyum sağlamak olduğunda, cimnastik ideal bir yöntem olarak karşımıza çıkar. İyi ve doğru yönlendirilmiş cimnastik programı esneklik, koordinasyon, kuvvet, çabukluk gibi fiziksel özellikleri geliştirir. İşte bu özellikleri ile cimnastik, bütün dünyada kitle sporu olarak da uygulamaya konulan çok teknik bir daldır.

Cimnastik, vücudun çeviklik, esneklik ve denetimine dayanan, aletli ve aletsiz olarak gösteri niteliğinde yapılan sistematik hareketler bütünüdür.(9)

Sporun bir bölümü olup genelde bir kişinin, okullarda öğrencilerin topluca yaptığı hareketler için cimnastik sözcüğü kullanılmaktadır.(6) Ayrıca, “vakit geçirmek ve eğlenmek için yapılan her nevi bedeni hareketler” olarak tanımlanmaktadır.(5) Yunanca “Cimnis” sözcüğünden batı dillerine geçen jimnastik kavramı, Türkçe’ye 19.Yüzyılın son yarısında girmiştir.

Tanzimat’a kadar (1839) Osmanlı sporcuları yaptıkları spor türünün adıyla anılırlardı. Cüdi, Güreşçi, Atıcı, Avcı, Tomakçı, Gürzcü gibi. Bütün bu sporlar için yapılan antrenmanlara da tek kelimeyle “idman” denilirdi. Tanzimat’tan sonra, Avrupalıların yaptığı biçimde, bütün bedeni hareketlere “Cimnastik”, yapanlara da “cimnastikçi” veya “idmançı” denildi.

Çalışmamızın amacı, Türkiye’de mevcut Milli Eğitim müfredatında yer alan İşveç Cimnastiğinin, Alman Cimnastiği olarak bilinen aletli cimnastik ile aralarındaki farkı tespit ederek, İşveç cimnastiğinin niteliğini ve niceliğini ortaya koymaktır.

Bu noktadan hareketle çalışmamızda cimnastik ile ilgili genel bilgiler, cimnastik sporunun gelişimi, Dünya’da ve Türkiye’de cimnastiğin doğuşu ve geli-

şimi, başta Selim Sırrı Tarcan olmak üzere, İsveç cimnastiğinin gelişiminde rol oynayan kişilerin yapmış oldukları çalışmalar ele alınarak değerlendirme yapılmıştır.

DÜNYADA CİMNASTİĞİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Cimnastik, eski Yunan uygarlığına, eski Mısır'a ve İndus uygarlıklarına uzatılabilecek kadar eski bir geçmişe sahip olan bir spor dalıdır. İnsanlar yeryüzünde topluluk olarak yaşamaya başladıkları ilk çağlardan beri tanrıları ile iyi geçinmek için törenler yapar, tanrılarına adaklar sunarlardı.(7) İşte cimnastiğin ilk örnekleri, bu dini törenlerde görüldü. Bunlar bir çeşit dans olup, tüm kabile fertleri bu danslara katılır; kıvrak el, kol, omuz ve bel hareketleri ile oyunlarını müzik eşliğinde yaparak dans ederlerdi.(9)

Cimnastiğin ilk örneklerini gördüğümüz bu ilkel toplum kabilelerin dansları yalnız dinsel törenler için yapılmaz, av başlangıç ve bitimlerinde de yapılırdı. Bugün bile Güney Amerika, Avustralya ve Afrika'da bulunan kabilelerde bunun örnekleri görülmektedir.(9)

Bugün anladığımız anlamdaki cimnastik daha sonraları oluşmaya başladı. Gerçek anlamda cimnastiğin bir fiziksel egzersiz olarak uygulanması Eski Yunan uygarlığında görülür. Ancak bu tür fiziksel eğitimle, yalnızca soylu kişilerin çocukları sağlıklı bir bedensel gelişime sahip oluyorlardı. Bu tür uygulamalar daha sonra da Roma Uygarlığında benimsenmiş, cimnastiğe yönetici soylu sınıfların çocuklarının eğitildiği okullarda büyük önem verilmiştir. Ancak cimnastik Rönesans ve Reform dönemlerinden sonra çeşitli Avrupa ülkelerinde okullarda ders olarak uygulamaya konuldu.(8)

Cimnastik 1450 yıllarından 1800 yıllarına kadar gerçek anlamda bir eğitim aracı olamadı, ancak 1800'lerde yaygınlaşmaya başladı. İşte eski uygarlıklardan beri fiziksel egzersizlerin bir çeşidi olarak yapılan cimnastik modern olarak 19.yy. ortasında popüler olmaya başladı. Napolyon'un orduları Almanya'yı istilaya hazırlanırken Friedrich Ludwig Jahn adlı (1778-1852) bir Alman bugünkü modern cimnastiğin temelini atmıştır.

Bir kilise papazının oğlu olan Jahn sınırsız serbestlikler içinde büyümüş daima fakirlerle, düşkünlerle, sakatlarla düşüp kalkmıştır. Bu arada düzensiz bir hayat sürmüş, memleketin her yerini dolaşmış, savaş sırasında Prusya bayrağı altında gönüllü hizmete girmiştir.

1811 yılı ilk baharında Berlin yakınında olan Hasenheide denilen çayırdaki açık hava cimnastik alanını açmış ve böylece Alman halk cimnastiğinin temelini atmıştır. (9)

Friedrich Ludwig Jahn'ın asıl amacı vatani için hayatını ortaya koyabilen demir yumruklu, iyi yüzebilen, kılıç kullanabilen, zıplayan, koşabilen ve güreşebilen kişiler ortaya çıkarmaktı. Jahn'a göre cimnastik, ancak açık havada herkesin gözü önünde gelişebilirdi. Bu yüzden en küçük yerleşim birimlerinin bile cimnastik alanına sahip olması gerektiğini savunmaktaydı.

Jahn cimnastiğinde alet olarak fazla gelişme sağlanmış, paralel, barfiks, beygir, halka, kendisi tarafından alet olarak cimnastiğe sokulmuştur. Ayrıca bol miktarda tırmanma, sallanma, çekme, itme, kaldırma, atlama, güreş temrinleri gibi uygulamalar Jahn cimnastiğinde geniş olarak rastlanan uygulamalardır.(7)

Jahn cimnastiğinin Berlin'den sonra başka yerlerde de yayılması 1817'de Kiel ve Jeva Üniversiteleri tarafından kendisine şeref doktorluğu unvanını verilmesine neden olmuştur.

İSVEÇ CİMNASTİĞİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

19.Yüzyılın başlarında Almanya'daki cimnastiğe paralel olarak bir kuzey ülkesi olan İsveç'te de Pehr Henrik Ling tarafından bilimsel ve fizyolojik esaslara dayanan ve kısa zamanda birçok memlekette uygulama ortamı bulan yeni bir sistem ortaya atılmıştır. Daha açık bir şekilde tasnif edilen ve ordu için olduğu kadar okul için de kolay uygulanan, İsveç cimnastiğinin kurucusu olan Pehr Henrik Ling'de, bir din adamının oğlu olarak 1776 dünyaya gelmiştir. Beş kardeşin en küçüğü olan Ling, 1780 yılında babasını, 1785 yılında da annesini kaybetmiş, istikbal korkusu ile yetişmiş, fakir bir hayat içinde çocukluğu neşesiz geçerek büyümüştür. Lise öğrenimi sırasında bir öğrenci ayaklanması neticesinde okuldan ayrılarak sonradan Lund şehrinde bakaloryasını sayısını vermiş, 1793 yılında Lund Üniversitede Teoloji öğrenimine başlamıştır. (1)

Öğrenimini tamamlamak için 1799'da Kopenhag'a gitmiştir. 1801 yılında gönüllü olarak Danimarka deniz kuvvetlerine yazılmıştır. Cimnastik alanında ilk pratiğine, Kopenhag'da eskrim öğretmenliği yapan ve sığınmacı bir Fransız olan Montrichard'dan aldığı eskrim dersleriyle başlamıştır. Sefalet içinde geçen çocukluk yıllarında sağ koluna giren devamlı romatizmanın bu eskrim derslerindeki hareketler dolayısıyla iyileşmesi, kendisinde dil ilgisi yanında cimnastiğe ve harekete karşı da bir ilginin uyanmasına sebep olmuştur. Ling gördüğü bu faydayı şu ifadeyle dile getirmiştir: "Doktorun elinde sargılar içinde dinlenen kol zayıflar, fakat eskrim hocasının elinde güç ve beceri kazanır". Ling cimnastiğe karşı duyduğu ilgiye cevap verebilecek olan müesseseyi Kopenhag'da bulmuştur. Guts Muths'un öğrencilerinden olup, 1799'da açmış olduğu Eskrim ve Cimnastik Enstitüsü ile Danimarka'da cimnastiğin yayılmasına hizmet eden Franz Nachtegall'in kurslarına devam etmiş olan Ling, burada Guts Muths'un fikirlerinin uygulanışını ve henüz düzenlenmemiş olan cimnastiğini görmüştür.(1)

Yine o sıralarda Fransız büyük ihtilalinin etkisiyle her tarafa uyanmış olan milliyetçilik akımları memleketinin içinde bulunduğu sosyal sefaletten çok uygulanan Ling'e de fazlasıyla etki yapmış, milletinin eski güç ve kudretini tekrar kazanması, güvenli bir geleceğe sahip olması arzuları kendisinde kuvvetlenmiştir.

Fransız devriminden önce ve sonra geçen olayların etkisiyle insanlığı daha tabii, daha mutlu ve daha vicdanlı bir hale getirmek üzere atılan adımlar, cimnastiğin bu değişmeyi yapabilecek vasıtalar arasında düşünülmesini sağlamıştır.

Kopenhag'da 5 yıl kalan Ling, 1804 yılında İsveç'e dönerek Lund Üniversitesinde öğretim üyesi olmuş ve burada eski kuzey mitolojisi, şiir ve tarih üzerinde

dersler vermiştir. Ayrıca rahatsızlığı sebebiyle ayrılan eskrim ve cimnastik öğretmene vekalet ederek bu iki derse girmeye başlamıştır. 1805'de ise bu derslerin asil öğretmeni olmuştur.

Cimnastiğe sağlam bilimsel esaslar kazandırmak amacı ile kendi kendine anatomi ve fizyoloji incelemelerine başlamış, sonra da sistemini kurmaya çalışmıştır. (7) Bu sistem üzerinde iyileştirici etkisi olmayan hiçbir hareketin yeri yoktur. Çünkü Ling, sisteminde tedavi fonksiyonuna çok fazla yer vermiştir.(1) Ling İsveç cimnastiğini şöyle tarif etmiştir: "Cimnastik vücudumuzdaki mafsal ve adale gruplarının vazife ve ehemmiyetlerine göre tabiki lazım gelen hareketlerin şeklini ve miktarını bildirir" (10) Selim Sırrı Tarcan ise İsveç Cimnastiğini; "İsveç cimnastikleri hesap gibi, fizik gibi, kimya gibi tahlili mahiyette enternasyonal bir ilimdir. İlimde milliyet yoktur" şeklinde ifade etmiştir.(10)

Ling, 1807 yılından itibaren tatillerde memleket içinde yaptığı geziler, gösteriler ve derslerle cimnastiğini yaymaya çalışmıştır. 1813 yılında İsveç Kralı XIII.Şarl (1748-1818)'in de desteğini alarak Krallık Cimnastik Merkez Enstitüsü adıyla bir öğretmen okulunu açtırmayı başarmış ve kendisi de müdür olarak göreve başlamıştır. Bu müessese ilk önce Askeri nitelikli çalışarak, Askeri cimnastik öğretmeni yetiştirilmek amacıyla düşünülmüştür. 1860 yılında da okul cimnastiği düşüncesi tesir alanına girmiştir. Ling tek başına uzun süre öğretim ve yönetim kadrosunda görev yapmıştır. 1820-1823 yıllarında yanına aldığı bir yardımcı ve 1823-1830 yıllarında kendi yetiştirmiş olduğu iki öğrencisiyle çalışmalarına devam etmiştir. 1830-1839 yılları Ling'in son çalışma dönemi olmuştur. Bu dönemde hastalığı nedeniyle, Ling pratikte öğretimle meşgul olmamış ve sadece yönetim görevlerinde bulunmuştur. Ling bu okuldaki çalışmalarını tamamlayarak profesör ünvanını almış ve kendisine Kuzey Yıldızı nişanı verilmiştir.

1836'da ilk bu konularda eserler yazmaya başlamıştır. Cimnastik Talimnamesi ile askeri cimnastiği, (süngü ile vuruşma talimnamesi), üniformalılara hitap ettiği için, daha ziyade serbest hareketleri kapsamıştır.(1) Çıkarmış olduğu kitapların en önemlisi, cimnastiğin temel esasları adlı kitaptır. Bu kitapta, insan organizması konularından, pedagojiden, askerlikten, cimnastiğin vasıflarından (öğretmen ve araçlardan) bahseder. (7)

İsveç cimnastiği her hareketin vücut üzerinde incelenmiş fizyolojik bir etki yapmasını ister. Ling'in çıkarmış olduğu cimnastik, vücut için gerekli olan hareketlerin yumuşak ve hoş görünür bir şekilde yapılmasını ön görür. Bundan anlaşılıyor ki, bu usul Alman cimnastiğinin tamamen karşıtıdır. Alman usulü, cimnastiğinin amacı pek kuvvetli olmak, İsveç usulü cimnastiğin amacı da uzun süre dayanabilme gücüne kavuşarak sağlıklı olmaya yöneliktir.(5)

İsveçli Pehr Henrik Ling'in cimnastik alanında yaptığı çalışmalar ve geliştirdiği sistemler çağdaş cimnastiğin oluşmasında büyük rol oynamıştır. (7)

İsveç cimnastiğinde, önemli karın kasları ile birlikte sırt ve ense kaslarının da çalıştırılmasına fazla dikkat edilir. Çünkü, günlük yaşantının ve öncelikle okul hayatının omurgada meydana getirdiği çarpıklığın önüne geçmek, duruş hatalarını, karşı kas gruplarını çalıştırmak suretiyle düzeltmek toplum sağlığı bakımından çok

önemli görülmektedir. İsveç cimmnastiğinin bu ortopedik yanı, okul gençliğindeki hatalı duruşların çokluğu düşünüldüğü takdirde, Ling'in en güçlü tarafıdır.

Ling'in cimmnastiğinde hareketler daha çok yavaş yapılmaktadır. Bununda nedeni hareket eden kasa tam bir kasılma, karşılık çalışan kasa da en geniş uzama imkanının verilmesi olarak belirtilmiştir.

Selim Sırrı Tarcan İsveç cimmnastiğinden beklenen olumlu neticenin alınmasını aşağıdaki şartlara bağlamaktadır:

- ❖ Cimmnastik dersine fikir dersleri kadar ehemmiyet verilmeli ve bu derse her gün 50 dakikalık zaman ayırmalı,
- ❖ Zemini parke olan cimmnastik salonunda yalnız yardımcı mahiyette cimmnastik aletleri bulunmalı,
- ❖ Talebe cimmnastik salonunda bu derse mahsus kıyafetlerle çalışmalı ve dersi müteakip duş yapmalı,
- ❖ Haftada bir gün öğleden sonra mektep sahasında terbiyevi oyunlar oynatılmalı,
- ❖ Cimmnastik derslerine talebe mevcudu 40'ı geçmemeli.

Bu şartlar tamamıyla bir tarafa bırakılarak cimmnastik dersleri haftada bir defa tozlu topraklı bir avluda düdükle verilen kumanda ile kol, bacak sallamaktan ibaret kalır, adına da İsveç usulü denirse, bu İsveç cimmnastiklerinin karikatürü olur ve hiçbir fayda temin etmez. En iyi usul yolu tatbik edilmezse hiçbir semere vermez.(10)

Ling, cimmnastiğinde, karşılıklı eşli ve yardımcı hareketler de mevcuttur. Ling'e göre cimmnastikte yardım eden kişinin görevleri;

1. Ya hareketi yapanın vücut bölümlerini tespit ederek hareketin yapılışını kolaylaştırmak, etkinin şiddetini arttırmak.
2. Ya da hareketi yapanın hareketine dirençle karşı gelerek çalışmanın direncini belli hareketlerle yenmek.
3. Veya eşe sırf pasif hareketler yaptırmaktır.

Bunlar günümüz modern cimmnastiğinde de geçerliliği olan yöntemlerdir.

Hareketleri kas grupları üzerindeki etkilerine göre sınıflandırma şekli açık olarak Ling'de görülmemekte ise de oğlu Hjalmar Ling (1820-1886) tarafından bu sınıflandırma ifade edilmiştir.(1)

İsveç cimmnastiğinde alıştırmalar, önce en kolay yapılabilir olanlarından seçilir, gittikçe yapııştaki güzellik ve doğruluk bakımından olduğu kadar, güçlük bakımından da bir yükseliş istenir.

İsveç cimmnastiği, bütün bu değerli esprisine ve muhtevasına rağmen yüzyıla yakın bir süre Almanya için meçhul kalmış ve reddedilmiştir. Ancak 1851-1863

yılları arasında bu memlekette de ordu ve okul için açık ve tasnif edilmiş bilimsel esaslarıyla en uygun bir sistem olarak ele alınmıştır.

Özellikle Danimarka'da Ling'in cimmnastiği okullarda olduğu kadar kulüplerde de hızlı bir yayılma zemini bulmuş ve Alman cimmnastiğinin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Son yüzyılın başlarında İsveç'te, Finlandiya'da ve hatta Danimarka'da sistemin bünyesinde bir takım değişiklikler yapmak zorunluluğu hasil olmuş, özellikle İsveç'te Thulin, Danimarka'da Niels Bukh tarafından tıbbi cimmnastiği ana hatlarıyla bu cimmnastikten ayırmak ve yapılış tarzındaki biteviyeliği gidermek için çabalar harcanmıştır. (1)

Dünya'da Romanya, İspanya, Finlandiya, Yunanistan, Belçika, Bolivya Ordu ve okullarında tatbik edilen İsveç cimmnastiği, Türkiye'de de okul beden eğitiminde ve Paramilite Gençlik teşkilatlarında uzun yıllar uygulama alanı bulmuştur.

TÜRKİYE'DE İSVEÇ CİMNASTİĞİNİN GELİŞİMİ VE ÖNCÜLERİ

Osmanlı Devleti'ne ilk gelen "modern spor" branşı cimmnastik sporu olmuştur. (2) Modern anlamda cimmnastiğin ülkemizde ilk uygulandığı yer Galatasaray Mekteb-i Sultanisidir ve okulun kuruluşu ile başlar. 1868 yılında okul tamamen batılı programla faaliyete geçerken, Fransa'dan getirilen öğretim kadrosu içinde bulunan beden eğitimi öğretmeni M.Curel, modern cimmnastiği Türkiye'ye sokan insan olmuştur.(7)

Bu beden eğitimi öğretmeni, okulun en geniş salonunu "spor salonu" haline getirmiştir. Fransa'dan beraberinde getirmiş olduğu aletleri bu salona kurarak mükemmel bir "cimmnastikhane" oluşturmuştur.(2) Bu nedenle ülkemizde ilk kez modern anlamda aletli cimmnastik benimsenmiştir. Cimmnastik salonunda halter çalışmaları da gereksinim duyulan çalışmalardı, böylece esnekliğinin yanında adale gelişimi ve kuvvetlenmesi, bu ağırlık çalışmalarıyla sağlanırdı. Aletli cimmnastik ülkemizde uzun yıllar uygulanmıştır.(7) Fakat bazı öğrenciler bu hareketleri benimsemedikleri için, çalışmalara katılmamış ve katılanları da şaşkınlıklar içerisinde izlemişlerdir.(9)

M.Curel'den sonra 1874'de okula M.Moiroux adında bir cimmnastik öğretmeni atanmıştır. Aynı zamanda kendisi de çok iyi cimmnastikçi olan M.Moiroux bu okulda başta Ali Faik Bey (Üstünidman) olmak üzere birçok cimmnastikçi yetiştirmiştir.

Daha sonra bu isimlere yine Faik Bey'in öğrencilerinden Selim Sırrı Bey katılmıştır. Faik Bey (Üstünidman), 1874'te okuldan mezun olur olmaz Mekteb-i Sultanî'de öğretmen olarak görev almış ve 1924'e kadar aralıksız tam yarım yüzyıl bu vazifede kalmıştır. Faik Bey bu sırada Modern cimmnastiğin kökleşip yayılmasında baş rolü oynamıştır. Ali Faik Beyin bu alanda göstermiş olduğu büyük gayretlerinden dolayı kendisine "Şeyhül İdman" adı verilmiştir.(2) Bu arada 1889'da cimmnastik yahut "Riyazet-i Bedeniyye" adı altında bir de eser yayınlamıştır. Bu da Türk sporunda yazılmış ilk kitap olması nedeniyle ayrı bir değer taşımaktadır.

Faik Bey sivil okullarda faaliyet gösterirken, askeri okullarda da Mazhar Bey modern cimmnastiğin yayılmasında baş rol oynamış ve başarılı öğretmen olarak pek çok asker cimmnastikçi yetiştirmiştir.

Mekteb-i Sultani'e devam ettikten sonra 1890'da Mühendishane-i Berr-i Humayun'a giren Selim Sırrı Bey, Türk cimnastiğinin en önemli öncülerinden olmuştur.

Selim Sırrı Tarcan 1874 yılında Yenişehir'de doğmuş, uzun yıllar yurdun değişik yerlerinde askerlik, beden eğitimi öğretmenliği ve yöneticiliğinin yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de üye olarak görev almıştır.(4)

1900 yılında yüzbaşı rütbesiyle İstanbul'a dönen Selim Sırrı, öğretmenlik hayatına Mühendishane İdadisi, Handese-i Mülkiye ve Harbiye mekteplerinde devam etmiştir. Beden eğitimi ve eskrim öğretmeni olarak da uzun süre çeşitli okullarda görev almış ve pek çok öğrenci yetiştirmiştir.(2)

Selim Sırrı Tarcan 1909 yılının Mayıs ayında İsveç'e Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsüne eğitim görmesi için gönderilmiş, aradan bir buçuk yıl geçtikten sonra 1910 yılı baharında İsveç'teki eğitimini tamamlayıp yurda dönmüştür. İsveç dönüşünde cimnastik konusunda beraberinde bir çok yenilik getirmiştir.

Selim Sırrı Bey İsveç'te, İsveç cimnastiğini benimseyerek dönmüştür. Dönüşünün Meşrutiyetten sonraya denk gelmesi, gençlerin rahat rahat spor yapabilmesine neden olması açısından büyük -bir gelişme kaydedilmiştir. Ülkemizde o yıllarda yabancı olan ve önemli bir kesim tarafından yadırganan aletsiz cimnastiğin (İsveç Cimnastiğinin) ateşli bir savunucusu olarak bu cimnastiği ilk uygulayan kişi olmuştur. Bu nedenle İsveç öncesi yıllar yılı aletli cimnastiğin yararlarını anlatan, kendisinin spora başlamasında yol gösterici olan ve bunu öğrencilerine aşılayan Ali Faik Üstünidman'la görüş ayrılığına düşmüş ve bu ayrılıktan dolayı aralarında büyük bir kırıklık yaşanmıştır.(7)

Selim Sırrı Tarcan İsveç dönüşünde "İsveç'e pazularıyla gittim, aklımla geri döndüm" diyerek aletli cimnastiğe tam olarak karşı olduğunu belirtmiştir.(4)

Tarcan İsveç'ten döndükten hemen sonra, Silahlı Kuvvetlerden ayrılarak, beden eğitimi ve spor alanındaki çalışmalarını yoğunlaştırmış, bu arada, İsveç usulü cimnastiği tanıtmak amacıyla 1910 yılında "İsveç Usulü Cimnastik, Terbiye-i Bedeniye" isimli kitabını yayımlamıştır.(1)

Selim Sırrı Bey, cimnastik ile halter kaldırmanın bir arada yapılamayacağını kanıtlarla ortaya koymuştur. Bu görüşlerini 1911 yılından sonra yazdığı çeşitli makale ve kitaplarda açıklamıştır. Bu nedenle de klasik cimnastiğe bağlı olan başta Faik Bey olmak üzere çok sayıda sporcunun şimşeklerini üzerine çekmiştir.(6)

Böylece Türk cimnastik sporunda çok uzun yıllar sürüp gidecek olan bir tartışma başlamış oluyordu. Tarışma, Almanya'da Aletli cimnastik konusunda eğitim alan Mazhar Bey ve aletsiz İsveç cimnastiğini yurda getiren S.S.Tarcan'ın görüşleri etrafında yoğunlaşmıştır.

Bundan sonra da ülkede, bir "aletli cimnastik, aletsiz cimnastik" çatışması başlamıştır. Bu, başka bir anlamda da İsveçle, Alman cimnastikçileri arasındaki çatışmaydı. Bu arada Selim Sırrı'nın hocası ve Türk cimnastik sporunun kurucusu

bulunan Faik Üstünidman da aletli cimnastik tarafında ve Mazhar Kazancı'nın yanında yer almaktaydı. Ancak Selim Sırrı Bey, inandığı "İsveç cimnastiği" yolunda asla şaşmıyor ve bu konu üzerinde inatla duruyordu.

Bu amansız savaşı Selim Sırrı'nın kazandığını kabul etmek gerekir.(3) Bunda da onun İsveç'ten dönüştürülen Erkek Muallim Mekteb-i Alisi'ne öğretmen olarak atanmasının büyük etkisi olmuştur. Böylece Selim Sırrı Bey, Türkiye'nin dört yanına yayılan öğrencilerini "İsveç cimnastiği" esasıyla yetiştirmiş, onlar da öğretmen olarak gittikleri yerlerde hep bu cimnastiği yaymışlardır. Böylece Aletli Cimnastik ancak Mazhar Kazancı hocanın öğretmenlik yaptığı askeri okullara inhisar etmişti.

1919-1922 yılları arasında gülle kaldırma (halter) cimnastik sporundan kopmuş ve bağımsızlık kazanmıştır ki, bu da aletli cimnastik sporuna inen yeni bir darbe olarak kabul edilmiştir.

Bu arada Selim Sırrı Bey'in aracılığıyla birçok genç beden eğitimi öğretmeni yüksek ihtisas yapmak üzere İsveç'e gönderilmiş ve memlekette "İsveç cimnastiği" daha fazla kökleşme imkanına sahip olmuştur.(2)

SONUÇ

İsveç cimnastiği, daha çok sağlık amaçlı ve vücudu güzelleştirme aracı olarak kullanılmıştır. Alman cimnastiği ile taban tabana zıt bir anlayış içerisine girmiştir. Alman cimnastiği, aletli olarak yapılmaktadır, İsveç cimnastiği ise aletsiz, yavaş ve estetik olarak yapılmaya gayret edilerek, masaj ve rehabilitasyon amaçlı da kullanılmıştır. Alman cimnastiği tam tersine askeri amaçlı yapılmaya ve savaşa hazırlık gayesiyle daha çok kullanılmıştır. İsveç cimnastiğinde, adalenin büyümesinden çok vücudun estetik bir yapıya sahip olmasına gayret gösterilerek, daha çok fizyolojik dayanıklara oturtulmaya çalışılmıştır. Vücudun organlarına uygun hareketleri seçip uygulamaya çalışarak, yavaş ve doğru yapmayı hedeflemiştir. Yalnız yapıldığı gibi, eşli de yapılabilir.

Dünyada bu cimnastiği kabullenen ve uygulayan birçok ülke mevcuttur. Türkiye de bu ülkeler arasında yer almıştır. Dünyada öncüleri, Pehr Henrik Ling'dir. Türkiye'deki öncüsü başta Selim Sırrı Tarcan'dı. Selim Sırrı Tarcan bu konuda birçok eser yazmış ve çok sayıda öğrenci yetiştirerek bu ekolün yaygınlaşmasını sağlamıştır. Türkiye'de İsveç cimnastiğinin okullarda okutulmasına vesile olmuştur.

KAYNAKLAR

1. ALPMAN, C.: Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi, MEB, İstanbul, 1972, s.186-187-193-195.
2. ATABEYOĞLU, C.: "Cimnastik", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 8.Cilt, İletişim Yayınları, s.2285-2286.
3. ATABEYOĞLU, C.: "Cimnastik" Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, 6.Cilt, İletişim Yayınları, s.1505-1507.

4. DEMİRHAN, G.: "Selim Sırrı Tarcan", 5.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 5-7 Kasım 1998, Kongre İçin Hazırladığı Broşür, Ankara, Bağırhan Yayınevi, 1998, s.1-11.
5. FİŞEK, K.: 100 Soruda Spor Tarihi, İstanbul, 1985, s.5.
6. KAHRAMAN, A.: Osmanlı Devleti'nde Spor, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1995, s.632-661-662.
7. MENGÜTAY, S.: Artistik Cimnastik, Temel Teknik Hareketlerinin Öğretim Yöntemleri ve Yardım Şekilleri, İstanbul, 1992, s.3-5-6-7-8.
8. MENGÜTAY, S.: Artistik Cimnastiğin Temel Motorik Özelliklerini Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Nisan, 1988, s.3-7.
9. MENGÜTAY, S.: "Cimnastik", Morpa Spor Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul, 1987, s.24-29.
10. TARCAN, S.S.: "Cimnastikte İsveç Mektebi Nedir", Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi, 40.Sayı (Eylül 1942), Ankara, s.22-23.